

cellier i Güstrow og Schwerin, og materialet er ordnet i omkring 500 pakker, hvoraf det nu foreliggende bind registrerer de 168.

Man må imponeres over de mecklenburgske hertugers omfattende forbindelser til lande og byer i Baltikum og Skandinavien og over de omfattende og mangeartede informationer, de fik indsamlet. Afsnittet om materiale vedrørende Danmark fylder fyre sider i registraturen, om Slesvig-Holsten er der halvt så mange, men om Sverige godt hundrede sider. I hvert lands afsnit kommer indførslerne i nogenlunde kronologisk rækkefølge, men man er desuden godt hjulpet af bogens omfattende person-, sted- og sagregistre. De danske indførsler spænder lige fra et udateret bønsskrift fra Erik af Pommern til hertug Johann af Mecklenburg om støtte i den slesvigske fejde til adskillige akter om præjssiske troppers gennemmarsch af Mecklenburg i 1848 på vej til kampene i Slesvig-Holsten.

Når registraturen først er udarbejdet nu, er årsagen, at Acta externa i 1942 blev evakueret til forskellige dybe minegange på grund af krigen. Da jerntæppet sænkedes efter krigen, lå store dele af arkivalierne endnu i Vesttyskland. Herfra kom de først tilbage til Schwerin i 1987 – ganske vist i god fysisk stand, men kun dårligt registreret. Det er denne misere, man nu er begyndt at råde bod på fra de schwerinske arkivarers side.

Erik Gøbel

JØRGEN NYBO RASMUSSEN: Claus Bergs Altertavle, Rhodos, Kbh. 1997, 120 s. ill., kr. 250.00.

Claus Bergs berømte altertavle, der i dag kan ses i St. Knud i Odense, stod oprindeligt i Gråbrødre Kirke sammesteds. Den blev fremstillet i årene omkring år 1520 på afdøde kong Hans' enkedronning Christines foranledning. Denne altertavles »religiøse indhold« er forfatteren Jørgen Nybo Rasmussens ærinde, og det er der kommet en letlæst og velillustreret publikation ud af.

For den læge læser er der udmærkede orienteringer om franciskanerne i Odense og om dronning Christines liv og levned. Men hovedærinde er en nytolkning af altertavlen. Nok så flot på bogens bagside står: »Alt på tavlen har forlængst fået sin placering i kunsthistorien, men tavlens religiøse indhold har ofte været fejlfortolket«. Dette skal man imidlertid nok tage med et gran salt. Altertavlen har ofte været genstand for ikke kun én, men mange tolkninger, hvoraf næppe nogen kan siges at være den eneste gyldige. Der kan i et billedudsagn udmærket ligge mange fortolkningslag, som ikke nødvendigvis behøver at udelukke hinanden. Lige før denne udgivelse kom Danmarks Kirkers version ved Birgitte Bøggild Johannsen, og de to forfattere har indbyrdes haft udveksling af tanker omkring værket, og begge har efter videnskabelig gentlemansagreement henvist til hinandens arbejders eksistens. Men enige er de ikke altid.

Nybo Rasmussens egen hovedtese er, at tavlen skal tolkes ud fra lignelsen om »det sande vintræ«, og Birgitte Bøggild mener, at det er en fremstilling af en himmelvision med Kristus på Livets træ i Paradiset efter Dommedag. Begge henviser til forskellige skrifter af franciskaneren Bonaventura (1221-74), men får forskellige resultater.

Nybo Rasmussen forsøger også at pille lidt ved de forskellige helgenidentifikationer. Her skal ikke gåes for meget i detaljer, men blot anføres, at han i modsætning til andre flere steder fortolker mænd som kvinder. I øverste række får således Bathseba plads bag David og Sara plads bag Abraham. En noget dristig

tolkning. Hvis det er rigtigt, er det første gang at bemeldte damer bliver ophøjede til en plads i rækken af mandlige konger, apostle og helgener!

Forfatteren ser endvidere gerne, at dronning Christine har ønsket at hendes søn – af Nybo Rasmussen identificeret som franciskaneren bror Jakob – blev afbildet på tavlen. Han udkaster som en hypotese, at den hellige Frans af Assisi, der indtager en central plads på tavlen, har lånt bror Jakobs ansigtstræk. Det er en fortolkning, der ikke kan dokumenteres på nogen måde, og kun kan stå som resultat af forfatterens tro på sin egen ønskedrøm.

Dorthe Falcon Møller

ANJA VICTORINE HARTMANN: Von Regensburg nach Hamburg. Die diplomatischen Beziehungen zwischen dem französischen König und dem Kaiser vom Regensburger Vertrag (13. Oktober 1630) bis zum Hamburger Präliminarfrieden (25. Dezember 1641). Schriftenreihe der Vereinigung zur Erforschung der Neueren Geschichte Bd. 27. Aschendorff Münster, 1998. xiv + 529 s. ISBN 3-402-05678-X.

Professor Erling Ladewig Petersen viste i sin glimrende litteraturoversigt i *Historisk Tidsskrift* 99 Hæfte 1,¹ hvorledes der i de seneste år efter en periode med stilstand har været meget stor interesse for 30-årskrigen epoke, kulminerende med de store udstillinger i Münster og Osnabrück i 1998 i anledning af 350-året for Den vestfalske Fred.²

Et af de meget energiske udgiverselskaber i denne forbindelse er Die Vereinigung zur Erforschung der neueren Geschichte, der ledes af professor Konrad Repgen i Bonn. Blandt selskabets nyeste produkter skal nævnes en meget nyttig bibliografi om den vestfalske fred,³ samt Anja Victorine Hartmanns disputats (dissertation) ved universitetet i Marburg om udviklingen i de diplomatiske forhandlinger mellem Frankrig, Sverige og Kejseren i perioden 1630-1641.

Kort tid efter at Danmark var sat ud af spillet ved freden i Lübeck 1629, så det en kort tid ud til, at man kunne undgå en europæisk storkrig ved de forhandlinger, der blev ført i Regensburg mellem Frankrig og kejseren. Forhandlingerne brød imidlertid sammen i oktober 1630 givetvis under indtryk af den svenske invasion i Pommern samme sommer. Først i slutningen af 1641 lykkedes det i Hamborg at få aftalt rammerne for den fredskongres, der endelig i 1648 skulle give Europas folk den så længe ønskede almene fred.

Af de mange mærkelige træk ved denne dramatiske periode har forfatteren hæftet sig ved, at til trods for at der de fleste år stod store franske hærstyrker i Det tyske Rige og til trods for, at kejseren i 1636 var lige ved at erobre Paris, så var der (på trods af utvetydige opfordringer fra henholdsvis Sverige og Spanien) ingen erklæret krig mellem de to magter og følgelig heller ingen våbenstilstand. Måske netop derfor var det også så vanskeligt at formulere vilkårene for en egentlig fred, således at forhandlingerne om indholdet af de pas, som de stridende stater gensidigt skulle udstede, kom til at strække sig over mange år.

¹ E. Ladewig Petersen: *Nyt om Trediveårskrigen*. HT 99 s. 93-121.

² »1648. Krieg und Frieden in Europa«, bd. 1-3, udg. af Klaus Bußmann og Heinz Schilling. Münster/Osnabrück 1998.

³ *Bibliographie zum Westfälischen Frieden*. Udg. af HEINZ DUCHARDT, 1996, xiv + 388 s. 180 DM. Aschendorff Münster.